

ਜੂਨ 2019, ਅੰਕ 1

Magazine on Low External Input Sustainable Agriculture

LEISA
INDIA
ਕਮ ਬਾਹਰੀ ਸੰਸਾਦ

ਬੈਕਯਾਰਡ ਪੋਲਟਰੀ

ਇੱਕ ਕਬਾਇਲੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਦੀ ਸਫਲ ਦੀ ਕਹਾਣੀ

ਗਰੀਬ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਲਈ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਕੁੱਕੜੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਆਸਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਘੱਟ ਖਤਰਨਾਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਚੰਗੀ ਆਮਦਨ ਪੈਦਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਪਿੰਡ ਦੀ ਗਰੀਬੀ ਘਟਾਉਣ, ਕੁਪੋਸ਼ਣ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਅਤੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੇ ਮੌਕੇ ਵੀ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਹੈ। ਬੋਝੀ ਜਿਹੀ ਬਾਹਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ, ਛੋਟੇ ਖੇਤ ਉਦਯੋਗਾਂ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕਰਕੇ, ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਕਬਾਇਲੀ ਸਮੂਹਾਂ ਨੇ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਰੋਜ਼ੀ-ਰੋਟੀ ਵਿਚ ਸੁਧਾਰ ਕਰਨਾ ਸੰਭਵ ਹੈ।

ਪੰਜ ਨੰ: 5

ਟਿਕਾਊ ਵਾਦੀ ਦੀ ਗਾਥਾ

ਸਫਲ ਖੇਤੀ ਲਈ ਮੁੱਖ ਤੌਰ ਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਉਦਯੋਗਾਂ ਦਾ ਏਕੀਕਰਣ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਰੀਸਾਈਕਲਿੰਗ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਿਚ ਇਕਸਾਰਤਾ ਲਿਆਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਟੁਕੜਾ ਵੀ ਖੇਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਭੋਜਨ, ਪੋਸ਼ਣ ਅਤੇ ਆਮਦਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਸਿੱਧ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮਲੇਸ਼ੱਪਾ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਲਾਹੇਵੰਦ ਖੇਤੀ ਤੱਕ ਦਾ ਇੱਕ ਮਾਮਲਾ ਹੈ।

ਪੰਜ ਨੰ: 10

ਸਮੂਹ ਉਦਯੋਗ

ਸ਼ਕਤੀਕਰਨ ਪ੍ਰਤੀ ਸਮੂਹਿਕ ਯਤਨ

ਇਹ ਇੱਕ ਕਬਾਇਲੀ ਸਮੂਹ ਦੇ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਤੋਂ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਤਬਦੀਲੀ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਹੈ - ਇੱਕ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਤੋਂ ਆਰਥਿਕ ਸ਼ਕਤੀਕਰਨ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਸ਼ਕਤੀ ਅਤੇ ਸਮੂਹਿਕ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਤਾਕਤ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਗਿਆਨ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਵਰਤ ਕੇ, ਇਹਨਾਂ ਕਬਾਇਲੀ ਔਰਤਾਂ ਨੇ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀਕਰਣ ਵੱਲ ਆਪਣਾ ਰਸਤਾ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਪੰਜ ਨੰ: 14

ਨਵਿਆਉਣਯੋਗ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿਧੀ

ਦੇਸ਼ ਦੇ ਦੂਰ-ਦੁਰਾਡੇ ਪਹਾੜੀ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ, ਛੋਟੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਮਾਲਕ ਅਜੇ ਵੀ ਬਾਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਮਾੜੀ ਪਹੁੰਚ ਦੇ ਕਾਰਨ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਤੋਂ ਲਾਭਦਾਇਕ ਜੀਵਨ ਗੁਜ਼ਾਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਉਤਰਾਖੰਡ ਦੇ ਦੇਹਰਾਦੂਨ ਜ਼ਿਲੇ ਦੇ ਚੱਕਰਤਾ ਖੇਤਰ ਦੇ ਦੂਰ-ਦੁਰਾਡੇ ਪਹਾੜੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਇਕ ਵਿਲੱਖਣ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸਥਾਨਕ ਮਾਰਕੀਟਿੰਗ ਵਿਧੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਜੋ ਸਫਲ ਅਤੇ ਟਿਕਾਊ ਵੀ ਹੈ।

ਪੰਜ ਨੰ: 18

ਅੱਜ - ਕੱਲ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਸਾਡੀ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਜਿੰਦਗੀ ਬਹੁਤ ਤੇਜ਼ ਰਫਤਾਰ ਨਾਲ ਅੱਗੇ ਵੱਧ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸੌਮੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਾਣੀ, ਹਵਾ, ਮਿੱਟੀ, ਪਸ਼ੂ, ਪੰਛੀ ਆਦਿ ਉੱਤੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦਬਾਅ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਨਾਲ ਜਿਹੜਾ ਸੰਤੁਲਨ ਵਿਗੜਿਆ ਹੈ, ਇਸਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਅਤੇ ਇੱਕਠੇ ਹੋ ਕੇ ਉਪਰਾਲੇ ਕਰਨੇ ਹੋਣਗੇ।

ਪੂਰੇ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿੱਚ ਕਿਸਾਨ, ਖਪਤਕਾਰ, ਵਿਗਿਆਨੀ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਲੋਕ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਲਈ ਆਪਣਾ - ਆਪਣਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਸਾਰੇ ਉਪਰਾਲੇ ਵਿੱਚ ਪਰੰਪਰਾਗਤ ਗਿਆਨ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਘੱਟ ਸੰਸਾਧਨ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਮਨੁੱਖ, ਵਾਤਾਵਰਣ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਸੰਤੁਲਨ ਬਣਾ ਕੇ ਰਖਦੇ ਸੀ। ਹੁਣ ਉਹ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਦੋਂ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਮਹੌਲ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਕੁਦਰਤ ਪੱਖੀ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਵੱਧ-ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਲੀਜ਼ਾ ਇੰਡੀਆ ਦੇ ਹਥਲੇ ਸੰਸਕਰਣ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਸਨਮੁੱਖ ਕੁਦਰਤ ਪੱਖੀ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਫਲ ਕਹਾਣੀਆਂ ਲੈ ਕੇ ਆਏ ਹਾਂ।

ਪੜ੍ਹਕਾ ਦੇ ਇਸ ਅੰਕ ਵਿੱਚ ਕੁੱਲ 4 ਲੇਖ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਪਹਿਲਾ ਲੇਖ “ਬੈਕਯਾਰਡ ਪੋਲਟਰੀ” ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਕਬਾਇਲੀ ਸਮੂਹ ਦੀ ਜਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਆਏ ਬਦਲਾਵ ਦੇ ਬਾਰੇ ਦੱਸਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕੁਕੜਾਂ ਦਾ ਪਰੰਪਰਾਗਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪਾਲਣ-ਪੋਸ਼ਣ ਕਰਕੇ ਲਿਆਂਦਾ ਹੈ।

ਦੂਸਰਾ ਲੇਖ “ਟਿਕਾਊ ਵਾਦੀ ਦੀ ਗਾਥਾ” ਜੋ ਕਿ ਗੰਗਾ ਅੰਕਾਦ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਇੱਕ ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਜਿਸਨੇ ਜਮੀਨ ਦੇ ਇੱਕ ਛੋਟੇ ਟੁੱਕੜੇ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਵਿਧੀਗਤ ਖੇਤੀ ਕਰਕੇ ਕਾਫੀ ਲਾਭ ਕਮਾਇਆ।

ਤੀਜਾ ਲੇਖ “ਮਸ਼ਰੂਮ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ” ਦੱਸਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਮਸ਼ਰੂਮ ਘਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਉਗਾ ਕੇ ਪੋਸ਼ਟਿਕ ਭੋਜਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਚੌਥਾ ਲੇਖ “ਨਵਿਆਉਣਯੋਗ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿਧੀ” ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਫਸਲ ਦੇ ਮੰਡੀਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਆ ਨੂੰ ਆਸਾਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਉਮੀਦ ਹੈ ਕਿ ਲੀਜ਼ਾ ਇੰਡੀਆ ਦਾ ਇਹ ਅੰਕ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਉਮੀਦਾਂ ਤੇ ਖਰਾ ਉਤਰੇਗਾ।

ਬੈਕਯਾਰਡ ਪੋਲਟਰੀ

ਇੱਕ ਕਬਾਇਲੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਦੀ ਸਫਲ ਦੀ ਕਹਾਣੀ

ਕਾਨਾ ਕੇ ਸਿਰੀਪੁਰਾਪੁ, ਅਨੀਥਾ ਕਨੁਕੋਲਾਨੁ, ਸਾਬਿਆਸਾਚੀ ਦਾਸ ਅਤੇ ਚੰਦਰਸ਼ੇਖਰ ਨੇਮਾਨੀ

ਗਰੀਬ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਲਈ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਕੁੱਕੜੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਆਸਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਘੱਟ ਖਤਰਨਾਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਚੰਗੀ ਆਮਦਨ ਪੈਦਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਪਿੰਡ ਦੀ ਗਰੀਬੀ ਘਟਾਉਣ, ਕੁਪੋਸ਼ਣ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਅਤੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੇ ਮੌਕੇ ਵੀ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਹੈ। ਥੋੜ੍ਹੀ ਜਿਹੀ ਬਾਹਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ, ਛੋਟੇ ਖੇਤ ਉਦਯੋਗਾਂ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕਰਕੇ, ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਕਬਾਇਲੀ ਸਮੂਹਾਂ ਨੇ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਰੋਜ਼ੀ-ਰੋਟੀ ਵਿਚ ਸੁਧਾਰ ਕਰਨਾ ਸੰਭਵ ਹੈ।

ਪਿਛਲੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿੱਚ ਪੋਲਟਰੀ ਰਾਹੀਂ ਚੰਗੀ ਆਮਦਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਆਸਾਨ ਹੈ

ਰਵਾਇਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਬਾਹਰੀ ਚਿਕਨ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਥਾਨਕ ਅਤੇ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੀਆਂ ਮੌਸਮੀ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿਚ ਵਧੀਆ ਨਸਲਾਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਦੇਸ਼ ਵਿਚ 70 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਮੀਟ ਅਤੇ ਅੰਡੇ ਦੇ ਉਤਪਾਦਨ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਤਿੰਨ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ, ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪੋਲਟਰੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਬੈਕਯਾਰਡ (ਬੀ ਵਾਈ) ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਤੀਬਰ ਵਪਾਰਕ ਉਤਪਾਦਾਂ ਤੱਕ ਵੱਧ ਗਈ ਹੈ। ਆਧੁਨਿਕ ਪੋਲਟਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਧ ਰਹੇ ਉਦਯੋਗਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ। ਪਰ, ਅਕਸਰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਵੱਡੇ ਪੈਮਾਨੇ 'ਤੇ ਵਪਾਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਕਰਾਸਬ੍ਰੈਡਸ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਵੱਡੇ ਪੈਮਾਨੇ 'ਤੇ ਭਾਰੀ ਵਪਾਰਕ ਪੋਲਟਰੀ ਦੇ ਉਤਪਾਦਨ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਮੀਟ ਅਤੇ ਅੰਡੇ ਦੀ ਉਪਲਬੱਧਤਾ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਵਾਧਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਗੰਭੀਰ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵੀ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ ਹਨ।

ਬੈਕਯਾਰਡ ਪੋਲਟਰੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ:

ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ, ਅਕਸਰ ਮੁਫਤ ਸੀਮਾ, ਬੈਕਯਾਰਡ ਪੋਲਟਰੀ (ਬੀ ਵਾਈ ਪੀ) ਅਜੇ ਵੀ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਫੈਲੀਆਂ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀ ਉਤਪਾਦਨ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਹੈ। ਬੀ ਵਾਈ ਪੀ ਦੀ ਬਹੁਤ ਸਮਰੱਥਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਆਦਰਸ਼ ਹੈ ਛੋਟੇ ਅਤੇ ਸੀਮਾਂਤ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਆਮਦਨ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਪੋਸ਼ਟਿਕਤਾ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਵਪਾਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਂ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਦੇ ਛੋਟੇ ਅਤੇ ਸੀਮਾਂਤ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਇੱਕ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਮਾਡਲ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ ਪ੍ਰੋਤਸਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਬਾਰਿਸ਼ਾਂ ਵਾਲੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ।

ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, 2016 ਵਿੱਚ, ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਪਸ਼ੂ ਪਾਲਣ ਵਿਭਾਗ (ਡੀਏਐਚ) ਅਤੇ ਕਬਾਇਲੀ ਕਲਿਆਣ ਵਿਭਾਗ (ਟੀ.ਡਬਲੀਊ.ਡੀ.) ਨੇ ਆਮਦਨ ਵਿੱਚ

ਪੇਡਾਕੋਡਪਾਲੀ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸੀ ਆਈ ਜੀ ਮੀਟਿੰਗ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਵੇਹੜੇ ਦੇ ਪੋਲਟਰੀ ਦੀ ਮੈਰਿਟ 'ਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਹੋਏ

ਸੁਧਾਰ ਲਿਆਉਣ ਦੇ ਮੰਤਵ ਨਾਲ ਦਿਹਾਤੀ ਦੇਸੀ ਬਗੀਚੇ ਦੇ ਪੰਛੀ (ਬੀ ਵਾਈ ਪੀ) ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। 13000 ਆਦਿਵਾਸੀ ਘਰਾਂ ਦੇ ਪੋਸ਼ਣ ਦੀ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਵਿਚ ਉਤਪਾਦਨ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਵਿਚ ਸੁਧਾਰ, ਟੀਕਾਕਰਨ ਅਤੇ ਸਿਹਤ ਸੰਭਾਲ ਸੇਵਾਵਾਂ, ਪ੍ਰਜਨਨ ਖੇਤੀ ਉਦਯੋਗ ਅਤੇ ਸਥਾਪਤੀ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਲੱਸਟਰ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਪੋਲਟਰੀ ਫੰਡ ਦੀ ਸੀ ਆਈ ਜੀ (ਕਾਮਨ ਇੰਟਰਸਟ ਗਰੁੱਪ) ਡਬਲਯੂ.ਏ. ਐੱਸ.ਐੱਸ.ਏ.ਐੱਨ ਨਾਲ ਲੀਡ ਟੈਕਨੀਕਲ ਏਜੰਸੀ (ਐਲ ਟੀ ਏ) ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ, ਇਹ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਸ਼੍ਰੀਕਾਕੁਲਮ, ਵਿਜਿਆਨਾਗਰਮ, ਵਿਸਾਖਾਪਟਨਮ, ਪੂਰਬ ਅਤੇ ਪੱਛਮ ਗੋਦਾਵਰੀ ਦੇ 5 ਜ਼ਿਲਿਆਂ ਦੇ 129 ਕਲਸਟਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਇੱਕ ਕਬਾਇਲੀ ਔਰਤ ਆਪਣੇ ਵਿਹੜੇ ਦੇ ਪਿਛਵਾੜੇ ਵਿੱਚ ਪੋਲਟਰੀ ਪੰਛੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਕਰਦੀ ਹੋਈ

ਇੱਕ ਪਹਿਲ:

ਪੇਡਾਕੋਡਾਪਾਲੀ ਪੇਡਾਬਾਇਆਲੂ ਮੰਡਲ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ 102 ਘਰ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੋਜ਼ੀ-ਰੋਟੀ ਮਜਦੂਰੀ ਦੀ ਤਨਖਾਹ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਕੁਝ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ, ਆਪਣੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਪੋਲਟਰੀ ਪਾਲਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਈ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਨਾ ਪਿਆ - ਕੁਦਰਤੀ ਚਿਕਨ ਦੀਆਂ ਨਸਲਾਂ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਦੀ ਘਾਟ, ਰਾਤਾਂ ਵੇਲੇ ਛੱਤਾਂ ਦੀ ਘਾਟ ਕਾਰਨ, ਸਿਹਤ ਸੰਭਾਲ ਸਹੂਲਤਾਂ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਦੀ ਘਾਟ ਕਾਰਨ ਉੱਚ ਮੌਤ ਦੀ ਦਰ ਵਧੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸਮੁਦਾਏ ਜਿਆਦਾਤਰ ਵਪਾਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੈਦਾ ਹੋਏ

ਬਰੋਲਰ ਚਿਕਨ ਮੀਟ ਅਤੇ ਅੰਡੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖਪਤ ਓਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ 'ਤੇ ਹੀ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਸਿਹਤ ਸੇਵਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪੈਰਾ-ਵੈਟਰੀਨਰੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਮੁਰਗੀਆਂ ਦੀ ਦਰ ਸੁੱਧ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ।

ਵਿਹੜੇ ਦੇ ਪੋਲਟਰੀ ਪ੍ਰਜਨਣ ਫਾਰਮ:

ਇੱਕ ਪ੍ਰਜਨਣ ਫਾਰਮ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਸਥਾਨਕ ਸੀ ਆਈ ਜੀ (397) ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਸਥਾਨਕ ਉਤਪਾਦਨ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ਿਕ ਚਿਕਨ ਦੀ ਨਿਯਮਤ ਸਪਲਾਈ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਪੇਡਾਕੋਡਾਪਾਲੀ ਪਿੰਡ ਦੇ ਇਕ ਸੀ ਆਈ ਜੀ ਮੈਂਬਰ ਕੋਡਾ ਅਬਹੈਦੇਰਾ ਨੇ ਬੀ.ਵਾਈ.ਪੀ. ਪ੍ਰਜਨਣ ਫਾਰਮ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਸੀ. ਆਈ. ਜੀ. ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਚਿਕਨ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕੀਤੀ।

ਕੋਡਾ ਨੇ ਫਾਰਮ ਦੇ ਲਈ ਉਸ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਅੱਧੇ ਏਕੜ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ। ਉਸਨੇ 30000 ਰੁਪਏ ਨਿਵੇਸ਼ ਕੀਤਾ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਬਰੂਡਰ ਫਾਰਮ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਲਈ ਇਹ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ 96,500 ਰੁਪਏ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਬਣਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਰਕਮ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਲਈ ਵਰਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਕ ਘੇਰਾ / ਕਲਮ, ਫੈਂਸਿੰਗ, ਪਾਣੀ ਦੀ ਖਰੀਦ ਅਤੇ ਫੀਡ ਡਿਸਪੈਂਸਰ, ਪੰਛੀ ਦੀ ਖਰੀਦ, ਇਕ ਸਾਲ ਲਈ ਫੀਡ ਦੀ ਖਰੀਦ ਆਦਿ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਇਹ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਸਾਲ 2016 ਦੇ ਦੂਜੇ ਅੱਧ ਵਿਚ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਕਰੀਬ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਲੱਗ ਗਏ। ਮਈ 2017 ਵਿਚ 60 ਪੰਛੀਆਂ ਨਾਲ ਬੀ. ਵਾਈ .ਪੀ ਬ੍ਰੀਡਿੰਗ ਫਾਰਮ ਚਾਲੂ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ।

ਬੀ.ਵਾਈ.ਪੀ . ਬ੍ਰੀਡਰ ਫਾਰਮ ਵਿੱਚ ਸਥਾਨਕ ਚੈਨਲਾਂ ਦੀਆਂ ਨਸਲਾਂ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਥਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਹੁਣ ਤੱਕ ਕੋਡਾ ਨੇ 48 ਇਕ ਮਹੀਨੇ ਦੀਆਂ ਚਿਕਨੀਆਂ ਨੂੰ 86 ਸੀ ਆਈ ਜੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਰੁਪਏ 80 / - ਪ੍ਰਤੀ ਚਿਕਨ ਦੀ ਕੀਮਤ 'ਤੇ ਵੇਚ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਹਰੇਕ ਘਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ 5 - 10 ਮੁਰਗੀਆਂ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਸੀ ਆਈ ਜੀ ਦੇ ਇਲਾਵਾ, ਦੇਸ਼ੀ ਚਿਕਨ ਵੀ ਘਰੇਲੂ ਬਜ਼ਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵੇਚੇ ਗਏ ਸਨ। ਕਰੀਬ 45 ਕਾਲੀਆਂ ਚਿਕਨਸ ਅਤੇ 11 ਚਿਕਨਸ ਵੇਚੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 11,650 ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਿਟਰਨ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਅੰਡੇ ਸਿਰਫ਼ ਕੁਝ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਗਾਹਕਾਂ ਲਈ ਵੇਚੇ ਗਏ ਸਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਕੋਡਾ ਨੇ ਅੰਡੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਚਿਕਨਸ ਵੇਚੀਆਂ। 2017 ਵਿੱਚ, ਕੋਡਾ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਆਮਦਨ ਦਾ ਤਕਰੀਬਨ 65% ਬਰੀਡਰ ਫਾਰਮ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਸਿਹਤ ਸੰਭਾਲ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸੇਵਾਵਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ:

ਸੱਭ ਤੋਂ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਸਰਕਾਰੀ ਵੈਟਨਰੀ ਕਲਿਨਿਕ ਪਾਦੇਰੂ ਵਿਖੇ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਲਗਭਗ 15 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੀ ਦੂਰੀ 'ਤੇ ਸਥਿਤ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਿਹਤ ਸੇਵਾਵਾਂ ਸਥਾਨਕ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਸ ਸਮੱਸਿਆ 'ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਉਣ ਲਈ, ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਨੇ ਸਥਾਨਕ ਪੈਰਾ-

ਵੈਟਰਨਰੀਅਨ ਨੂੰ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ। ਚਿਕਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਸਿਹਤ ਦੀ ਦੇਖ-ਰੇਖ ਲਈ ਪ੍ਰਥਮ ਲਈ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਅਤੇ ਤਰਜੀਹੀ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ 2 ਤੋਂ 3 ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ।

ਸਥਾਨਕ ਵੈਟਰਨਰੀ ਕਲਿਨਿਕ ਦੇ ਵੈਟਰਨਰੀ ਡਾਕਟਰ ਅਤੇ ਸਹੂਲਤ ਏਜੰਸੀ ਅਤੇ ਡਬਲਯੂ. ਏ. ਐੱਸ. ਐੱਸ. ਏ. ਐੱਨ. ਦੇ ਸਟਾਫ ਨੇ ਪੈਰਾ-ਵੈਟਰਨਰੀਅਨਜ਼ ਨੂੰ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇਣ ਲਈ ਸਰੋਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਜੋਂ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ।

ਸਿੱਖਿਅਤ ਪੈਰਾ-ਵੈਟਰੀਨੇਰੀਜ਼ ਸਮੁਦਾਇਆਂ ਲਈ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀਆਂ ਸਿਹਤ ਸੇਵਾਵਾਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਦੋ ਪੈਰਾ ਵੈਟਰਨਰੀਅਨ ਹਰੇਕ 100 ਘਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਲਈ ਪੈਰਾ-ਵੈਟਰਨਰੀਅਨ ਨੂੰ 2 ਰੁਪਏ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਥਾਨਕ ਲੋਕਾਂ ਲਈ

ਇੱਕ ਔਰਤ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਟੀਮ ਵਲੋਂ ਮੁਰਗੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੀ ਹੋਈ

ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ 2 ਨੂੰ ਸੀ.ਆਈ.ਜੀ. ਮੈਂਬਰ ਦੀ ਪ੍ਰੀ-ਅਦਾਇਗੀ ਰਾਸ਼ੀ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਟਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਨਾਮਜ਼ਦਗੀ ਦੌਰਾਨ ਭੁਗਤਾਨ ਕੀਤੇ 200 ਰੁਪਏ) ਹਰ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਪੰਛੀ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਜਾਂ ਲਾਗ ਲਈ ਇਲਾਜ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਸੀ.ਆਈ.ਜੀ. ਮੈਂਬਰ ਦਾ ਬੈਲੈਂਸ ਖਤਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸੀ.ਆਈ.ਜੀ. ਮੈਂਬਰ ਨੂੰ ਬੈਲੈਂਸ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪੈਰਾ ਵੈਟਨਰੀਨੀਅਰਾਂ ਦੀ ਤਾਇਨਾਤੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਿਹਤ ਦੇਖ-ਰੇਖ ਪ੍ਰਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਨਾਲ ਚਿਕਨ ਦੀ ਮੌਤ ਦਰ ਨੂੰ ਘਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਹੈਲਥ ਕੇਅਰ ਅਤੇ ਸਰਬੋਤਮ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਪ੍ਰਥਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸੇਵਾਵਾਂ ਲਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਐੱਲ. ਏ. ਵਾਈ. ਏ. ਅਤੇ ਡਬਲਯੂ. ਏ. ਐੱਸ. ਐੱਸ. ਏ. ਐੱਨ ਦੁਆਰਾ ਸਮਰਥਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ, ਮਨੋਨੀਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ, ਦੋਸਤਾਂ ਦੇ ਸੋਸ਼ਲ ਨੈਟਵਰਕ, ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਣ ਦੇ ਲਈ ਇੱਕ ਹੋਰ ਸਰੋਤ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਪ੍ਰਭਾਵ:

ਪਿੰਡ ਦੇ ਸਾਰੇ ਘਰਾਂ ਦੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿੱਚ ਚਿਕਨ ਪਾਲਣ ਦੇ ਨਾਲ, ਮੂਲ ਕੁੱਕੜ ਦੀਆਂ ਨਸਲਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਪੋਸ਼ਣਾਂ ਦੀ ਪਰੰਪਰਾਗਤ ਸਭਿਆਚਾਰ ਪੇਡਾਕੋਡਾਪਾਲੀ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਜਿਉਂਦੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਸਥਾਨਕ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨਿਯਮਤ ਤੌਰ ਤੇ ਆਪਣੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਅੰਡੇ ਅਤੇ ਮੀਟ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਏ ਹਨ। ਨਾਲ ਹੀ, ਚਿਕਨ ਅਤੇ ਅੰਡੇ, ਪਿਛਲੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਵਪਾਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਚਿਕਨ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਸਿਹਤਮੰਦ ਹਨ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੀ ਬਿਹਤਰ ਸਿਹਤ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਬ੍ਰੀਡਿੰਗ ਫਾਰਮ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਨਾਲ, ਨਾ ਸਿਰਫ ਚਿਕਨੀਆਂ ਨੂੰ ਘਰ ਤਕ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਉੱਦਮੀ ਵੀ ਚਿਕਨੀਆਂ ਅਤੇ ਚਿਕਨ ਵੇਚ ਕੇ ਇੱਕ ਵਧੀਆ ਜੀਵਨ ਜੀ ਸਕਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹਨ। ਫਸਲਾਂ ਲਈ ਚਿਕਨ ਦੇ ਬੂਟੇ ਨੂੰ ਰੂੜੀ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਰੀਸਾਈਕਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਮਿੱਟੀ

ਦੀ ਉਪਜਾਊ ਸ਼ਕਤੀ ਵਧਾਉਂਦੀ ਹੈ।

ਦੇਸੀ ਚਿਕਨ ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ ਪੇਡਾਕੋਡਾਪਾਲੀ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਇਕ ਵਾਪਸੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਹਵਾਲੇ :-

ਸੀ. ਐਸ. ਈ, ਐਫ.ਐਸ.ਟੀ ਰਿਪੋਰਟ: ਪੋਲਟਰੀ ਇਨਵਾਇਰਮੈਂਟ ਵਿੱਚ ਐਂਟੀਬਾਇਓਟਿਕ ਰੈਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ 2018, ਸੈਂਟਰ ਫਾਰ ਸਾਇੰਸ ਐਂਡ ਐਨਵਾਇਰਮੈਂਟ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ।

ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ, 19 ਵੀਂ ਪਸ਼ੂ ਧਨ, 2012 ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਰਿਪੋਰਟ, 2012, ਪਸ਼ੂ ਪਾਲਣ ਵਿਭਾਗ, ਡੇਅਰੀ ਅਤੇ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਵਿਭਾਗ, ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਭਵਨ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਮੰਤਰਾਲਾ।

ਡਬਲਯੂ. ਏ. ਐੱਸ. ਐੱਸ. ਏ. ਐੱਨ. **ਦੇਸੀ ਪੋਲਟਰੀ - ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਬ੍ਰੀਫ**, 2017, ਡਬਲਯੂ. ਏ. ਐੱਸ. ਐੱਸ. ਏ. ਐੱਨ. ਐਨਲਾਈਨ ਪਹੁੰਚ ਕੀਤੀ ਗਈ:

http://www.wassan.org/desipoultry/page_1.htm

ਸ਼ੁਕਰਾਨੇ: -

ਲੇਖਕ ਪਸ਼ੂ ਪਾਲਣ ਵਿਭਾਗ (ਡੀ. ਓ. ਏ. ਐਚ.), ਇੰਟੈਗਰੇਟਿਡ ਟਰੀਬਲ ਵਿਕਾਸ ਏਜੰਸੀ (ਆਈ.ਟੀ.ਡੀ.ਏ.) ਦੇ ਯਤਨਾਂ ਅਤੇ ਆਧਾਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਬੀ.ਵਾਈ.ਪੀ. ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸਹੂਲਤ ਏਜੰਸੀਆਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਲਗਾਤਾਰ ਸਮਰਥਨ ਲਈ ਸ਼ੁਕਰਾਨਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ

ਅਨੇਤਾ ਕਨੁਕੋਲਾਨੂ
ਡਬਲਯੂ. ਏ. ਐੱਸ. ਐੱਸ. ਏ. ਐੱਨ ,
12-13-452, ਗਲੀ ਨੰਬਰ 1,
ਤਾਰਨਕਾ, ਸਿਕੰਦਰਾਬਾਦ - 500017
ਈ-ਮੇਲ: aneethak@wassan.org

Backyard Poultry
A success story of a tribal start-up
LEISA India, September 2018

ਟਿਕਾਊ ਵਾਦੀ ਦੀ ਗਾਥਾ

ਗੰਗਾ ਅੰਕਾਦ

ਸਫਲ ਖੇਤੀ ਲਈ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਉਦਯੋਗਾਂ ਦਾ ਏਕੀਕਰਣ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਰੀਸਾਈਕਲਿੰਗ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਿਚ ਇਕਸਾਰਤਾ ਲਿਆਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਟੁਕੜਾ ਵੀ ਖੇਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਭੋਜਨ, ਪੋਸ਼ਣ ਅਤੇ ਆਮਦਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫੀ ਸਿੱਧ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮਲੇਸ਼ੱਪਾ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਲਾਹੇਵੰਦ ਖੇਤੀ ਤੱਕ ਦਾ ਇੱਕ ਮਾਮਲਾ ਹੈ।

ਧਾਰਵਾੜ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਕਾਮਪਲੀਕੋਪਾ ਪਿੰਡ ਦੇ ਮਾਲਲੇਸ਼ੱਪਾ ਹੱਕਲਾਦ ਨੇ 1.2 ਹੈਕਟੇਅਰ ਮੀਂਹ ਪੈਣ ਵਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਮਾਲਕੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਸਿਰਫ ਇਕ ਰੋਜ਼ੀ ਰੋਟੀ ਸ੍ਰੋਤ ਹੈ; ਜੋ ਕਿ ਅਨੁਪਾਤਕ ਸਾਬਤ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਮਾਲਲੇਸ਼ੱਪਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ 6 ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਸਮਾਂ ਬਿਤਾਇਆ।

ਸਾਲ 1996 ਵਿਚ, ਕਾਮਪਲੀਕੋਪਾ ਨੂੰ ਬੀ. ਏ. ਆਈ. ਐਫ. ਦੁਆਰਾ ਕਲਸਟਰ ਦੇ ਇਕ ਪਿੰਡ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਕ ਟ੍ਰੇਡ ਅਧਾਰਤ ਖੇਤੀ (ਵਡੀ) ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਟੀ. ਟੀ. ਡੀ. ਐਸ (ਟ੍ਰਾਂਸਫਰ ਆਫ ਟੈਕਨਾਲੋਜੀ ਫਾਰ ਸਸਟੇਨੇਬਲ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ) ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਅਧੀਨ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਵਾਦੀ ਪੈਕੇਜ ਵਿਚ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ 50 ਸੀ.ਐਮ.ਟੀ ਖਾਲੀ ਕੰਢੇ ਬੰਡਾਂ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰਨਾ, ਇਕ ਖੇਤ ਤਾਲਾ (30 x 30 x 10 ਫੁੱਟ) ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ, 40 ਬਾਗਬਾਨੀ ਪੌਦੇ ਲਾਉਣਾ ਅਤੇ 500-800 ਫਾਰੈਸਟਰੀ ਬੂਟੇ ਲਗਾਉਣਾ, ਚਾਰੇ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਇਕ ਵਰਮੀ ਕੰਪੋਸਟ ਯੂਨਿਟ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨਾ। ਇਹ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਪੂਰੇ ਸਾਲ ਦੌਰਾਨ ਸਵੈ-ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਦੇ

ਮਲੇਸ਼ੱਪਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਖਾਲੀ ਪੈਚਾਂ 'ਤੇ ਚਾਰਾ ਸਪੀਸੀਜ਼ ਦੀਆਂ ਕਈ ਕਿਸਮਾਂ ਦਾ ਵਧਾ ਕੀਤਾ

ਨਾਲ ਭੋਜਨ, ਚਾਰਾ, ਈਧਣ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨੂੰ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇਕ ਏਕੜ ਦੀ ਇਕ ਇਕਾਈ ਵਿਚ ਖੇਤੀਬਾੜੀ, ਬਾਗਬਾਨੀ, ਜੰਗਲਾਤ ਅਤੇ ਚਾਰੇ ਨੂੰ ਜੋੜਨਾ ਤੇ ਜੋਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਹਾਲਾਂਕਿ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵਿੱਚ ਅਸੰਤੁਸ਼ਟ, ਮਲੇਸ਼ੰਪਾ ਨੇ 1998 ਵਿੱਚ ਵਾਦੀ ਪ੍ਰੋਗ੍ਰਾਮ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ ਸੀ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਉਹ ਸਵੈ-ਸਹਿਯੋਗ ਸਮੂਹ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਬਣ ਗਿਆ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਸਹਾਇਤਾ ਐੱਸ ਐੱਚ ਜੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਹਰ ਐੱਸ ਐੱਚ ਜੀ ਦੇ ਦੋ ਮੈਂਬਰ ਗਰਾਮਾ ਵਿਕਾਸ ਸਮਿਤੀ (ਜੀ.ਵੀ.ਐੱਸ.) ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਹਰ ਇੱਕ ਜੀ.ਵੀ.ਐੱਸ. ਦੇ 2 ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ 'ਸਰਵੋਦਿਆ ਮਹਾ ਸੰਘ' ਨਾਮ ਦੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਫੈਲੇ ਹੋਏ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਜੀ.ਵੀ.ਐੱਸ. ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਸੁਸਾਇਟੀ ਐਕਟ ਦੇ ਅਧੀਨ ਰਜਿਸਟਰ ਹੋ ਅਤੇ ਇਹ ਸਮੂਹਿਕ ਮਾਰਕੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਸਮਾਂ - 1996 ਤੋਂ 2002 ਤੱਕ, ਬਾਗਬਾਨੀ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ, ਡੋਅਰੀ ਵਿਕਾਸ, ਚਾਰਾਗਾਹ ਵਿਕਾਸ, ਵੱਢੇ ਪਾਲਣ, ਵੈਲਫ ਐਡਲੈਂਸ, ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਆਦਿ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਦੇ ਬਾਅਦ ਐੱਸ ਐੱਚ ਜੀ ਗਠਨ, ਬੁੱਕ ਰੱਖਣ, ਰੁੱਖ ਅਧਾਰਤ ਖੇਤੀ, ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਸਫਾਈ, ਸਫਾਈ ਆਦਿ ਮਲੇਸ਼ੰਪਾ ਨੇ ਕਈ ਮਿੰਟੀ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸੰਭਾਲ, ਪੇੜ-ਆਧਾਰਿਤ ਖੇਤੀਬਾੜੀ, ਜੈਵਿਕ ਖੇਤੀ, ਪਸ਼ੂ ਪਾਲਣ, ਚਾਰੇ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਆਦਿ ਦੀਆਂ ਸਿਖਲਾਈਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ।

ਮਲੇਸ਼ੰਪਾ ਨੇ 0.4 ਹੈਕਟੇਅਰ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ 40 ਚਾਪਲੂਆਂ ਦੇ ਪੌਦੇ ਲਗਾਏ ਉਸ ਨੇ ਹੋਰ ਬਾਗਬਾਨੀ ਪੌਦਿਆਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਾਸਟਰਡ ਸੇਬ, ਪਪੀਤਾ, ਕਣਕ, ਨਿੰਬੂ, ਡ੍ਰਮਸਟਿਕ, ਨਾਰੀਅਲ ਅਤੇ ਕਾਜੂ ਆਦਿ ਨੂੰ ਬੀਜਿਆ ਚਾਪਲੂਆਂ ਨੇ ਚੌਥੇ ਸਾਲ ਤੋਂ ਫਲ ਦੇਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ, ਡ੍ਰਮਸਟਿਕ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਫਲ ਘਰਾਂ ਦੀ ਖਪਤ ਲਈ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਡ੍ਰਮਸਟਿਕ ਐਸਤਨ ਰੁਪਏ 2000 / - ਦੁਆਰਾ ਵੇਚਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ 6 ਵੇਂ ਸਾਲ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੇ ਸਥਾਈ ਆਮਦਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਐਸਤਨ, ਮਲੇਸ਼ੰਪਾ ਦੀ ਸਾਲਾਨਾ ਆਮਦਨੀ 5000 ਰੁਪਏ ਹੈ ਅਤੇ 45,000 / - ਬਾਗਬਾਨੀ ਦੇ ਬਾਗ ਤੋਂ ਚੰਗੇ ਰਿਟਰਨ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਮਲੇਸ਼ੰਪਾ ਨੇ ਬਾਗਬਾਨੀ ਅਧੀਨ ਅੱਧੇ ਇੱਕ ਏਕੜ ਵਿੱਚ ਲਗਾਇਆ ਅਤੇ ਇਸ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਫੈਲਾਇਆ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਹੀ ਨਿਵੇਸ਼ ਤੋਂ 50 ਅੰਬ ਪਲਾਂਟ ਲਗਾਏ।

ਮਲਟੀਪਲ ਉੱਦਮਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜਨਾ

ਮਲੇਸ਼ੰਪਾ ਇੰਟਰਕੋਪਲ ਦੇ ਵਧਣ ਲਈ ਵਾਦੀ ਵਿੱਚ ਖਾਲੀ ਥਾਵਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। 2011 ਵਿਚ, ਉਸ ਨੇ

ਹੁਟਰ ਵਧਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ 15 ਸਾਲ ਪੁਰਾਣੇ ਯਾਰਕ ਦੀ ਛਾਂ-ਛਾਪ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹਲਦਰ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਲਈ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਹੈ ਉਸਨੇ ਇੱਕ ਗੁਨਟੀ ਦੀ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਇੱਕ ਕੁਇਟਲ ਦੀਆਂ ਖਿੰਗਲਾਂ ਦਾ ਉਤਪਾਦਨ ਕੀਤਾ ਹਾਲਾਂਕਿ, ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ, ਬਾਰਿਸ਼ ਦੇ ਘਾਟੇ ਕਾਰਨ, ਉਸ ਨੇ ਹਲਦਰ ਹੇਠਾਂ ਖੇਤਰ ਘਟਾ ਦਿੱਤਾ। ਵਰਤਮਾਨ ਵਿੱਚ, ਉਹ 10 ਕਿਲੋਗ੍ਰਾਮ ਦੇ ਹਰੇ ਖਿੰਗਲਾਂ ਦੀ ਫਸਲ ਬੀਜਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਅਮਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਘਰ ਦੀ ਖਪਤ ਲਈ ਵਰਤਦਾ ਹੈ।

ਉਹ 2011 ਤੋਂ ਸਬਜ਼ੀ ਵਧਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਹੀ ਵੇਲ ਦੇ ਨਾਲ ਥੋੜੀ ਘੁਲ ਦੀ ਖੇਤੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਅੰਗੂਰਾਂ ਦੇ ਕੱਟਿਆਂ ਨੂੰ 150 ਤੱਕ ਵਧਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਅੰਗੂਰ ਫੈਲਾਉਣ ਲਈ ਪੰਡਾਲ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਬਣਾਈ। ਇਸ ਤੋਂ ਫੁੱਟਿੰਗ 2 ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸਾਲ ਵਿੱਚ 10 ਮਹੀਨਿਆਂ ਤਕ ਜਾਰੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਮਲੇਸ਼ੰਪਾ 20 ਤੋਂ 40 ਕਿਲੋਗ੍ਰਾਮ ਪ੍ਰਤੀ ਹਫ਼ਤੇ ਦੀ ਫਸਲ ਬੀਜਦਾ ਹੈ ਉਹ ਘਰ ਦੀ ਖਪਤ ਲਈ ਚੌਲੇ, ਤੋਰੀ, ਭਿੰਡੀ, ਬੈਂਗਣ, ਮਿਰਚ, ਖੀਰੇ, ਮੂਲੀ ਆਦਿ ਨੂੰ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ ਘਰਾਂ ਦੀ ਖਪਤ ਲਈ 15 ਗੁਨਟਾ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਬਲੈਕ ਗ੍ਰਾਮ ਦਾ ਉਤਪਾਦਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਕ ਕੁਇਟਲ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿਸਮਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਟੀਕ, ਉਚਿੱਤਪੁਰਾ, ਕਾਜੂਰੀਨਾ, ਸੇਸਬੰਨੀ, ਸ਼ੀਸੀਆ, ਚਾਂਦੀ ਓਕ, ਗਲਾਈਰਾਸੀਡਾ, ਸਬਬੁੱਲ ਦੇ ਲਗਭਗ 800 ਜੰਗਲੀ ਬੂਟੇ ਸਾਰੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਬਾਰਡਰ 'ਤੇ ਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਰ ਸਾਲ, ਪਾਸੇ ਦੀਆਂ ਸ਼ਾਖਾਵਾਂ ਛਾਂਗੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਬਾਲਣ ਦੀ ਲੋੜ ਵਜੋਂ ਵਰਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਪੰਜਵੇਂ ਸਾਲ ਤੋਂ, ਕੁੱਝ ਬੈਬੀ ਪੌਦੇ ਕੱਟੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਘਰ ਅਤੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਸ਼ੈਡ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਲਈ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਮਲੇਸ਼ੰਪਾ ਦੀ ਕਮਾਈ 15,000 / - ਰੁਪਏ ਸਾਲਾਨਾ ਬੁੱਚਾਂ ਵੇਚਣ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਉਹ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ 300 / - ਪ੍ਰਤੀ ਕੁਇਟਲ (ਤਾਜਾ ਲੋਕੜ) ਠੋਕੇ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਦੀ ਬਾਲਣ ਦੀ ਲੋੜ ਦੀ ਲੋੜ ਵੀ ਇੱਥੋਂ ਹੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।

ਚਾਰੇ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਬੈਡਾਂ ਤੇ ਅਤੇ ਦੋ ਬਾਗਬਾਨੀ ਪੌਦਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਵਧਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਫੀਡਰ ਪ੍ਰਜਾਤੀਆਂ ਵਿਚ ਸਟਾਇਲਹੋਮਾਟਾ, ਸਟੀਲੋਸੈਬਸ ਸਕਰਾ, ਗਿਨੀ ਅਤੇ ਹਾਈਬ੍ਰਿਡ ਨੈਪੀਅਰ ਅਤੇ ਟੈਪ ਪ੍ਰਜਾਤੀਆਂ ਜਿਵੇਂ ਸੇਸਬੰਨੇਆ, ਗਲਾਈਰੀਸੀਡੀਆ ਅਤੇ

ਸਬਬੁਲ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ਉਸ ਦੀ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਹਰਾ ਚਾਰਾ ਆਪਣੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਖਾਣਾ ਖਵਾਉਣ ਲਈ ਕਾਫੀ ਹੈ। ਉਹ ਵਾਧੂ ਜੜ੍ਹ ਫਸਲਾਂ ਨੂੰ ਵੇਚਦਾ ਹੈ, ਔਸਤਨ, ਹਰ ਸਾਲ, ਉਹ ਜੜ੍ਹ ਦੀ ਫਾੜੀ 20,000 / -ਰੁਪਏ ਵਿੱਚ ਵੇਚਦਾ ਹੈ।

ਆਪਣੇ ਫਾਰਮ 'ਤੇ ਚਾਰੇ ਦੀ ਉਪਲਬਧਤਾ ਦੇ ਕਾਰਨ ਮਲੇਸ਼ੱਪਾ ਨੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਧਾ ਦਿੱਤੀ

ਲੋੜੀਂਦੇ ਚਾਵਲ ਉਪਲਬਧ ਕਰਕੇ, ਮਲੇਸ਼ੱਪਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਦੁੱਧ ਦੇ ਉਤਪਾਦਨ ਵਿੱਚ ਇੱਜ਼ਤ ਦੇ ਆਕਾਰ ਤੱਕ ਅਨੁਪਾਤੀ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੇਂ ਹਰ ਰੋਜ਼, 8 ਲੀਟਰ ਦੁੱਧ ਸਥਾਨਕ ਡੇਅਰੀ ਵਿੱਚ ਵੇਚਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਘਰ ਦੀ ਖਪਤ ਲਈ 3 ਲਿਟਰ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣਾ

ਪਸ਼ੂਆਂ ਲਈ ਫੀਡ ਅਤੇ ਪਸ਼ੂ ਧਨ ਦੀ ਰਹਿੰਦ-ਖੂੰਹਦ ਨੂੰ ਖੇਤੀ ਕਰਨ ਲਈ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦੀ ਰਹਿੰਦ-ਖੂੰਹਦ ਨੂੰ ਰੀਸਾਈਕਲ ਕਰਨ ਦੀ ਤਕਨੀਕ ਦਾ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਢੰਗ ਨਾਲ ਅਭਿਆਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਵਾਰ, ਮੱਕੀ, ਸੋਇਆਬੀਨ, ਤਰ, ਮਟਰ ਦੀ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦੀ ਰਹਿੰਦ-ਖੂੰਹਦ ਨੂੰ ਪਰਾਗ ਵਜੋਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਗਰਮੀਆਂ ਵਿੱਚ, ਹਰੇ ਚਾਰੇ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਸੇਸਬੈਨੀਆ, ਸਬਬੁਲ ਅਤੇ ਗਲਾਈਰੀਸਿਡਿਆ ਪੌਦਿਆਂ ਤੋਂ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਖਾਈ ਵਰਮੀ ਖਾਦ ਦੇ ਉਤਪਾਦਨ ਲਈ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਵੱਧ ਰਹੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੇ ਇੱਜ਼ਤਾਂ ਦੇ ਆਕਾਰ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਬਾਇਓਮਾਸ ਦੀ ਉਪਲਬਧਤਾ ਦੇ ਨਾਲ, ਕਾਫੀ ਖਾਦ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਸੰਭਵ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸਰਪਲਸ ਨੂੰ ਵੇਚਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਦਕਿ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਲੋੜੀਂਦੀ ਖਾਦ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕੁਝ ਹੋਰ ਆਮਦਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਮਲੇਸ਼ੱਪਾ ਕਈ ਵਾਰ ਵਰਮੀ ਖਾਦ ਅਤੇ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਕੀੜੇ ਵੀ ਵੇਚਦਾ ਹੈ ਔਸਤਨ, ਉਹ ਲਗਭਗ 100 ਕੁਇੰਟਲ ਵਰਮੀ ਖਾਦ ਵੇਚਦਾ ਹੈ। ਖਾਦ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਦੇ ਇਲਾਵਾ, ਗੋਬਰ ਨੂੰ ਵੀ ਬਾਇਓ ਗੈਸ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬਾਇਓ ਗੈਸ ਯੂਨਿਟ ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਨਾਲ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਬਾਇਓ ਗੈਸ

ਯੂਨਿਟ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣ ਵਾਲੀ ਸਲਰੀ ਕੰਪੋਸਟ ਟੋਏ ਵਿਚ ਵਾਪਸ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਖੇਤ ਦੇ ਤਲਾਬ ਤੋਂ ਆਪਣੀ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਬਾਰਸ਼ ਦਾ ਪਾਣੀ ਨਿਯਮਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੱਟਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਔਸਤਨ, ਸਾਲਾਨਾ 4 ਲੱਖ ਲੀਟਰ ਪਾਣੀ ਦੀ ਕਟਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਹ ਵਰਕ ਤਲਾਬੀ ਪਾਣੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਵਰਮੀ ਕੰਪੋਸਟ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਵਿਚ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਹਰ ਇੱਕ ਸਾਲ ਦੇ ਤਲਾਬ ਨੂੰ ਡੀ-ਸਿਲਟਸ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਕਈ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨੇ

ਮਲਟੀਪਲ ਉੱਦਮਾਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਮਲੇਸ਼ੱਪਾ 1.2 ਹੈਕਟੇਅਰ ਤੋਂ ਹੁਣ ਤਕ ਗੈਰ-ਉਤਪਾਦਨ ਵਾਲੀ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਚੰਗੀ ਆਮਦਨੀ ਕਮਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਹਰ ਸਾਲ ਔਸਤਨ ਬਾਗਬਾਨੀ ਫਸਲਾਂ ਤੋਂ ਲਗਭਗ 45,000 ਰੁਪਏ, ਜੰਗਲਾਤ ਤੋਂ 15,000 ਰੁਪਏ, ਦੁੱਧ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਤੋਂ 75,000 ਰੁਪਏ, ਚਾਰਾ ਸਲਿਪਾਂ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਤੋਂ 20,000 ਰੁਪਏ ਅਤੇ ਵਰਮੀ ਖਾਦ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਤੋਂ 60,000 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਘਰ ਦੇ ਲਈ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਦੀ ਵਾਢੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਵੀ ਕਮਾਈ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਛੋਟੇ ਟੁਕੜਿਆਂ ਵਿਚ ਸਿਹਤਮੰਦ

ਸਬਜ਼ੀਆਂ, ਦੁੱਧ ਅਤੇ ਦੁੱਧ ਉਤਪਾਦਾਂ, ਵੱਖ ਵੱਖ ਫਲਾਂ ਅਤੇ ਅਨਾਜ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਅਤੇ ਪੂਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਪੌਸ਼ਟਿਕ ਭੋਜਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ 2,15,000 ਰੁਪਏ ਦੀ ਸਾਲਾਨਾ ਆਮਦਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਮਲੇਸ਼ਪਾ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦੇ ਵਧੀਆ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਬਦਲ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਮਿੱਟੀ ਲਈ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਖਾਦਾਂ / ਵਰਮੀ ਖਾਦਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ 'ਕੀਟਾਜਯਾਨ ਨਾਸਾਕ' ਵਰਤਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਉਹ ਕੀੜਿਆਂ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਲਈ ਜੀਵਾਣੂ ਕੀੜੇਮਾਰ ਦਵਾਈਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਉਪਲਬਧ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਅਸਰਦਾਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਵਰਤਣ ਵਿਚ ਮਾਹਿਰ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। ਖੇਤੀ ਵਿਚ ਨਵੀਂ ਦਿਲਚਸਪੀ ਦੇ ਨਾਲ, ਉਸ ਨੇ ਤਿੰਨ ਏਕੜ ਵਿਚ ਲੀਜ਼ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਖੇਤੀ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ 9 ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ 50 - 50 ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ।

ਆਰਥਿਕ ਸਥਿਤੀ ਨੇ ਮਲੇਸ਼ਪਾ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨੂੰ ਵਧਾਇਆ। ਉਸ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੰਧਿਤ

ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਅਨੁਭਵ ਨੂੰ ਸਰੋਤ ਵਿਅਕਤੀ ਵਜੋਂ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਦੋ ਬੇਟੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਵਿੱਚ ਉਸਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਤਨੀ ਕਲਾਵਵ ਇੱਕ ਸਰਵਜਨ ਸੰਸਥਾ 'ਸਰਵੋਦਿਆ' ਮਹਾ ਸੰਘ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਹਨ। ਉਹ ਐਸ.ਐਚ.ਜੀ ਦੁਆਰਾ ਚਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਦੁੱਧ ਡੋਅਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਤੇ ਹੁਣ, ਵਰੁਰ ਗਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹਨ। ਸਾਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਜੀਅ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਜੀਵਨ ਦਾ ਆਨੰਦ ਮਾਣ ਰਹੇ ਹਨ।

ਗੰਗਾ ਅੰਕਾਦ

ਖੋਜ ਅਧਿਕਾਰੀ, (ਬੀ. ਏ. ਆਈ. ਐੱਫ. ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ ਫਾਰ ਸਸਟੇਨੇਬਲ ਲਾਈਵਲੀਹੋਡਜ਼ ਐਂਡ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ- ਕੇ # 2), ਕੁਸ਼ਮਨਾਗਰ, 11 ਵੀਂ ਕ੍ਰਾਸ, ਕੈਲਗੋਰੀ ਰੋਡ, ਧਾਰਵਾੜ - 580 008
ਈ-ਮੇਲ: ganga.ankad@baif.org.in

The sega of sustainable Wadi
LEISA India, September 2018

www.leisaindia.org

A website for learning and sharing experiences on LEISA practices

Main Features:

- Space to share your LEISA experience.
- A source for LEISA practices followed by farmers.
- An archive of LEISA India magazines—English edition and regional editions (Kannada, Tamil, Hindi, Telugu, Oriya, Punjabi and Marathi)
- Photos and videos on LEISA practices.
- Interesting cases of people following LEISA practices.

Follow us on Facebook: www.facebook.com/Leisaindiamag

Follow us on Twitter: [@LeisaIndia](https://twitter.com/LeisaIndia)

ਮਸ਼ਰੂਮ ਉਦਯੋਗ

ਸ਼ਕਤੀਕਰਨ ਪ੍ਰਤੀ ਸਮੂਹਿਕ ਯਤਨ

ਐਸ ਮੋਰਿਆ, ਪੀ ਆਰ ਕੁਮਾਰ, ਆਰ ਐਸ ਪੈਨ, ਏ ਕੇ ਸਿੰਘ, ਬਿਕਾਸ ਦਾਸ ਅਤੇ ਬੀ ਪੀ ਭੱਟ

ਇਹ ਇੱਕ ਕਬਾਇਲੀ ਸਮੂਹ ਦੇ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਤੋਂ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਤਬਦੀਲੀ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਹੈ - ਇੱਕ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਤੋਂ ਆਰਥਿਕ ਸ਼ਕਤੀਕਰਨ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਸ਼ਕਤੀ ਅਤੇ ਸਮੂਹਿਕ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਤਾਕਤ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਗਿਆਨ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਵਰਤ ਕੇ, ਇਹਨਾਂ ਕਬਾਇਲੀ ਔਰਤਾਂ ਨੇ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀਕਰਣ ਵੱਲ ਆਪਣਾ ਰਸਤਾ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਦੁਮਕਾ ਜ਼ਿਲੇ ਦੇ ਜਮਾ ਅਤੇ ਦੁਮਕਾ ਬਲਾਕਾਂ ਦੇ ਦੂਰ-ਦੁਰਾਡੇ ਅਤੇ ਸੰਘਣੇ ਜੰਗਲਾਂ ਦੇ ਅੱਠ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਕਬਾਇਲੀ ਲੋਕ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਰੋਜ਼ੀ-ਰੋਟੀ ਲਈ ਆਮਦਨੀ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਰਹਿ ਗਏ ਹਨ। ਘੱਟ ਮੀਂਹ ਵਾਲੀ ਭੂਮੀ ਵਿੱਚ ਝੋਨੇ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਭੋਜਨ ਅਤੇ ਸਬਸਟਰੇਟ ਲਈ ਹਾਨਰੀਆ (ਇੱਕ ਸਥਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਣੀ ਚੌਲਾਂ ਦੀ ਵਾਈਨ) ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਚਾਵਲ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਰੋਤ ਵਜੋਂ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ। ਝੋਨੇ ਅਤੇ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਦੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਗ੍ਰੀਨ ਗ੍ਰਾਮ, ਕਾਲੇ ਗ੍ਰਾਮ, ਗੋਰਾ, ਲਾਲ ਗ੍ਰਾਮ, ਘੋੜੇ ਦੇ ਗ੍ਰਾਮ ਅਤੇ ਕੁਝ ਹਾਰਡਲ ਤੇਲਬੀਜ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੇਮਾਮ,

ਨਾਗਰ ਅਤੇ ਰੈਪਸੀਡ ਨੂੰ ਕੁਦਰਤੀ ਸਾਥੀ ਵਜੋਂ ਉਗਾਇਆ ਗਿਆ। ਰਵਾਇਤੀ ਮਿਸ਼ਰਤ ਫਲਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਲਈ ਪੋਸ਼ਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ। ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਵੇਚਣ, ਆਮਦਨੀ ਇਕੱਠੀ ਕਰਨ ਅਤੇ ਜੰਗਲਾਂ ਤੋਂ ਇਕੱਤਰ ਕੀਤੇ ਮਾਹੁਆ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਅਤੇ ਲੇਜ਼ ਵੇਚਣ ਨਾਲ ਆਮਦਨੀ ਦੀ ਕਮਾਈ ਹੋਈ। ਤੈਂਡੂ, ਪਲਾਸ਼ ਅਤੇ ਮਹੂਆ ਦੀਆਂ ਪਲੇਟਾਂ ਬਣਾ ਕੇ ਵੇਚਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੁੱਖ ਆਰਥਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀ ਸੀ।

ਸਥਾਨਕ ਭਾਈਚਾਰੇ ਝੋਨੇ ਦੀਆਂ ਕੇਵਲ ਸਥਾਨਕ ਪਰੰਪਰਾਗਤ ਕਿਸਮਾਂ ਹੀ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੁਆਹ, ਸਜਾਵਟ, ਸਪੰਜ, ਰਿਜ ਗਾਰਡ ਆਦਿ ਵਰਗੇ ਕੁਕਚਰਲ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਗੈਰ-ਨਕਲ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀ ਤਰਜਮਾਨੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਐਕਸਟੈਂਸ਼ਨ ਏਜੰਸੀ ਨੇ ਇਸ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਛੋਹਿਆ, ਸਥਾਨਕ ਭਾਈਚਾਰੇ ਫਸਲ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਸਾਲ 2009 - 2010 ਵਿਚ, ਕੌਮੀ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਇਨੋਵੇਸ਼ਨ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ (ਐਨ ਐੱਨ ਆਈ ਪੀ) ਨੇ

ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦਖਲਅਤਾ ਰਾਹੀਂ ਸਥਾਨਕ ਆਦਿਵਾਸੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀਆਂ ਜੀਵੰਤੋਈਆਂ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ।

ਕਿਸਾਨਾਂ ਤੱਕ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਗ੍ਰਾਮ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਪਹੁੰਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਦੀ ਨਰਸਰੀ ਵਧਾਉਣ ਵਿੱਚ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਤਜਰਬਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹ ਪਹਾੜੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਸਿੱਧੀ ਬਿਜਾਈ ਕਰਕੇ ਸਥਾਨਕ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਬਣਾਉਂਦੇ ਸਨ।

ਕਮਿਊਨਿਟੀਆਂ ਨੇ ਮਸ਼ਰੂਮਾਂ ਦਾ ਸਮੂਹਿਕ ਉਤਪਾਦਨ ਅਤੇ ਮਾਰਕੀਟਿੰਗ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ, ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਸੀਜ਼ਨ ਤੱਕ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਪੌਦੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮੀਂਹ, ਸੁੱਕੇ ਥਾਂਵਾਂ, ਸਰਦੀਆਂ ਵਿੱਚ ਠੰਡ ਆਦਿ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਫ- ਸੀਜ਼ਨ ਫਸਲਾਂ ਅਤੇ ਆਫ-ਸੀਜ਼ਨ ਨਰਸਰੀ ਦੀ ਵੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਮਕਸਦ ਲਈ, ਹਰੇਕ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਨਰਸਰੀ ਉਤਪੰਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਤਕਰੀਬਨ ਸਾਰੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਨਰਸਰੀ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੀ ਗਤੀਵਿਧੀ ਵੀ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਨਰਸਰੀ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਸਮੂਹਿਕ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਉੱਦਮ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਪਹਿਲੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਕ ਵੱਡੀ ਆਮ ਨਰਸਰੀ ਲਗਾਉਣ ਅਤੇ ਸਾਂਭਣ

ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਫਸਲਾਂ ਬੀਜਣ ਨਾਲ ਵੀ ਇਸ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਹੋਇਆ ਨਵਿਆਂ ਤਰੀਕਿਆਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਲੈ ਕੇ, ਕਿਸਾਨ ਬੰਦ ਮੌਸਮ ਵਿੱਚ ਵੱਧਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਬੀਜਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋ ਗਏ।

ਝੋਨੇ ਦੇ ਬਾਅਦ, ਕਮਿਊਨਿਟੀਆਂ ਨੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਬੰਦ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਮੌਸਮ ਵਿੱਚ ਪੋਲੀਟੀਨਲ ਵਿੱਚ ਟਮਾਟਰ, ਬੈਂਗਣ, ਮਿਰਚਾਂ ਅਤੇ ਕੱਕਰਬਿਟਸ ਦੇ ਬਾਗਾਂ ਦੇ ਪੌਦੇ ਉਗਾਉਣੇ ਸਿੱਖੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਨੇੜਲੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਉੱਗਣ ਵਾਲੇ ਪੌਦਿਆਂ ਨੂੰ ਵੇਚ ਦਿੱਤਾ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਵਪਾਰਕ ਉੱਦਮ ਸੀ, ਥੋੜ੍ਹੇ ਹੀ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਇੱਕ ਉਤਸ਼ਾਹਜਨਕ ਤਜਰਬਾ ਸੀ ਵਧੀ ਹੋਈ ਆਮਦਨੀ ਤੋਂ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਹੋਰ ਉੱਦਮਾਂ ਲਈ ਤਿਆਰੀ ਕਰਨ ਲੱਗੀ ਅਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਹੋਣ ਲੱਗੀ।

ਬਾਕਸ 1: ਮਸ਼ਰੂਮਾਂ ਦਾ ਸਮੂਹਿਕ ਉਤਪਾਦਨ

ਓਸ਼ਟਰ ਮਸ਼ਰੂਮਾਂ ਨੂੰ 9 ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਟੀਮ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਸਬਬੇਹਰੀ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਲੇਲਮੂਨੀ ਸੋਰੇਨ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਹੈ ਕਰੀਬ 500 ਵਰਗ ਫੁੱਟ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੇ ਛੱਪੜ ਵਿੱਚ ਮਸ਼ਰੂਮ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਪਹਿਲਾ ਬੈਚ ਮਾਰਚ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਹਫ਼ਤੇ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਬੈਚ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ 20 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਤਰਾਲ ਵਿੱਚ, ਸੰਬਰ ਮਹੀਨੇ ਤੱਕ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਹਰ ਬੈਚ 40 ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਵਾਢੀ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਕੁੱਲ 600 ਬੈਗਾਂ ਲਈ ਕੁੱਲ 10 ਬੈਚ ਉਗਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਹਰ ਬੈਚ ਵਿੱਚ ਲਗਭਗ 400 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਕਿਲੋਗ੍ਰਾਮ ਦੀ ਦਰ 'ਤੇ ਕਟਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਹਰੇਕ ਬੈਚ ਦੀ ਕੁੱਲ ਕੀਮਤ 63,000 ਰੁਪਏ ਹੈ। 600 ਬੈਗਾਂ ਦੇ ਹਰ ਬੈਚ ਦੀ ਲਾਗਤ 2,50,000 ਰੁਪਏ ਹੈ (ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਨਪੁਟ ਦੇ ਇਲਾਵਾ, ਮਕਾਨ ਦੇ ਕਿਰਾਏ ਦੇ ਮੁੱਲ, ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਮਿਆਰ, ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ, ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਬਿੱਲ ਆਦਿ) ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ 37,500 ਰੁਪਏ ਦੀ ਆਮਦਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਸਮੂਹਿਕ ਉੱਦਮ ਵਜੋਂ, ਹਰੇਕ ਮੈਂਬਰ ਵੱਲੋਂ 4,167 ਰੁਪਏ ਕਮਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਇਸ ਵਿੱਚੋਂ 40% ਸਮੂਹ ਦੀ ਬੱਚਤ ਵਿੱਚ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਲੀਲਮੂਨੀ ਸੋਰੇਨ ਹੁਣ ਸਥਾਨਕ ਟ੍ਰੇਨਰ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਪਛਾਣਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਸਨਥਾਲੇਸ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿਖਲਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਉਸਨੇ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਦੇ ਕੇ ਪ੍ਰਤੀ ਮਹੀਨਾ 4,000 ਰੁਪਏ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕੀਤੀ।

ਮਸ਼ਰੂਮ ਉਤਪਾਦਨ

ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਵਧਦੇ ਖਾਣੇ ਵਾਲੇ ਮਸ਼ਰੂਮਾਂ ਬਾਰੇ ਪਿੰਡ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਤਾ ਸੀ। ਉਹ ਇਸ ਨੂੰ ਘਰਾਂ ਦੀ ਖਪਤ ਲਈ ਇਕੱਠਾ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਨੇੜਲੇ ਹਫ਼ਤਾਵਾਰੀ ਬਜ਼ਾਰ (ਗੁਹਿਆਜੋਰੀ, ਦੁਮਕਾ, ਬਾਦਾਪਾਲਾਨੀ ਅਤੇ ਕਰੀਲਾ ਬਾਜ਼ਾਰਾਂ) 80 ਤੋਂ 100 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਕਿਲੋ ਵਿੱਚ ਵੇਚੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਪਰ, ਮਸ਼ਰੂਮਾਂ ਦੀ ਕਾਢ ਕੱਢਣ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਨਵਾਂ ਸੀ। ਐੱਨ ਏ ਆਈ ਪੀ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਦੇ ਨਾਲ, ਉਹ ਉਤਸੁਕਤਾ ਨਾਲ ਵਧ ਰਹੀ ਮਸ਼ਰੂਮ ਦੇ ਹੁਨਰ ਸਿੱਖ ਗਏ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਹਿਲੀ ਸੁਣਵਾਈ ਦਿੱਤੀ। ਪਹਿਲੇ ਬੈਚ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬਲਾਕ ਟਾਊਨ ਬਾਜ਼ਾਰਾਂ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਦੁਮਕਾ, ਗੁਹਿਆਜੋਰੀ ਅਤੇ ਜਮਤਾ ਦੇ ਆਸ-ਮੱਧ ਬਾਜ਼ਾਰ ਨੂੰ ਲੱਭਿਆ। ਮਸ਼ਰੂਮਾਂ ਦੀ ਕੀਮਤ 120-140 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਕਿਲੋਗ੍ਰਾਮ ਸੀ। ਪਹਿਲੇ ਤਜਰਬੇ ਤੋਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਤਸੁਕਤਾ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ।

ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ, 10 ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਲਗਪਗ 700-800 ਕਿਸਾਨ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਮਸ਼ਰੂਮ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਉੱਪਰ ਸਿਖਲਾਈ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਹਰ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਦਿਨ ਭਰ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਬਾਅਦ, ਉਸੇ ਸਾਲ (2009 - 2010) ਵਿੱਚ ਲਗਭਗ 100-200 ਔਰਤਾਂ ਨੇ ਮਸ਼ਰੂਮਾਂ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਇਕ ਸੀਜ਼ਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਿਰਫ 50 ਔਰਤਾਂ ਹੀ ਜਾਰੀ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ

ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਕਿਸਾਨ ਜ਼ਮੀਨ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਜਾਂ ਸੀਮਾਂਤ ਹੋਲਡਿੰਗ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਹ ਲੋੜੀਂਦੇ ਸਾਧਨ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਕੰਮ ਛੱਡਣਾ ਪਿਆ। ਇਹ ਘਰ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿਚ ਚਾਵਲ ਦੇ ਸੀਜ਼ਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪ੍ਰਵਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕਰੀਬ 20-25 ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਸ਼ਰੂਮ ਫਾਰਮਿੰਗ ਲੈਣ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ।

ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ, ਔਰਤਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਉਤਪਾਦਨ ਖੁਦ ਅਪਣਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਵੱਖਰੇ ਤੌਰ ਤੇ ਮਾਰਕੀਟ ਕੀਤਾ। 1-2 ਉਤਪਾਦਨ ਦੇ ਚੱਕਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਹ ਵੱਖਰੇ ਤੌਰ ਤੇ ਵਧਦੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਇਕੱਤਰਤ ਤੌਰ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਤਪਾਦਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਲਈ ਮਾਰਕੀਟਿੰਗ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ।

ਕਿਸੇ ਐਂਪਲਾਇਮੈਂਟ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਮਸ਼ਰੂਮ ਦੇ ਉਤਪਾਦਨ ਨੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਪੋਸ਼ਣ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨੂੰ ਵਧਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਲਾਭਦਾਇਕ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਅਤੇ ਆਮਦਨੀ ਅਤੇ ਸਥਾਈ ਮਾਈਗਰੇਸ਼ਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਹਨ।

ਸਮੂਹਿਕ ਪਹਿਲ ਵੱਲ ਵਧਣਾ

2011 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਪਾਰਕ ਪੈਮਾਨੇ 'ਤੇ ਮਸ਼ਰੂਮਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੇ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਖਰਚਾ ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਕੇ ਘੱਟ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਸਬਸਟਰੇਟ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਯਾਰਡ ਦੀ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ ਅਤੇ ਬਾਜ਼ਾਰਾਂ ਵਿਚ ਅੰਤਿਮ ਵਿਕਰੀ ਮਿਸ਼ਰਤ ਰੱਖਣ ਲਈ ਅਤੇ ਮਿਸ਼ਰਣ ਸਬਸਟਰੇਟਾਂ ਦੀ ਸਪੱਨ ਤਿਆਰ ਕਰਨ 'ਤੇ ਖਰਚ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਲਈ। ਸਾਜ਼ੋ-ਸਾਮਾਨ ਅਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਸਮੂਹਿਕ ਬਣਾਉਣ ਨਾਲ ਅਪਰੇਸ਼ਨਲ ਖਰਚੇ ਘਟਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ, ਸਾਰੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਵਿਕਾਸ ਦਰ ਦੇ ਚੈਂਬਰ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਇੱਕ ਆਮ ਚੈਂਬਰ ਸਮੂਹ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵਰਤੇ ਜਾਣ ਲਈ ਕਾਫੀ ਸੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਉਹਨਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਟੋਰ ਅਤੇ ਬੈਗ ਭਰਨ ਵਾਲੇ ਯਾਰਡ ਨੂੰ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸਮੂਹਿਕ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਇੱਕ ਆਮ ਸਹੂਲਤ ਕਾਇਮ ਰੱਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਇਹ ਥਾਂ, ਪੂੰਜੀ ਅਤੇ ਕਿਰਤ ਨੂੰ ਬਚਾਉਂਦੀ ਸੀ।

ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਛੋਟੇ (4 - 5 ਮੈਂਬਰਾਂ) ਅਤੇ ਵੱਡੇ ਸਮੂਹਾਂ (16 ਤੋਂ 20 ਮੈਂਬਰ) ਵਿੱਚ ਸੰਗਠਿਤ ਕਰਕੇ, ਇੱਕ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ, ਹਰੇਕ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ, ਸਮੁਦਾਇਆਂ ਨੇ ਸਮੂਹਕ

ਉਤਪਾਦਨ ਅਤੇ ਮਾਰਕੀਟਿੰਗ ਕੀਤੀ ਐੱਨ ਏ ਆਈ ਐੱਫ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਨਾਲ ਪਹਿਲਾ ਸਵੈ ਮਦਦ ਸਮੂਹ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਐੱਸ ਐੱਚ ਜੀਸ ਸਮੂਹਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਕਰਨ ਲਈ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਹਰੇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਵੱਖਰੇ ਵੱਖਰੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸੀ - ਸਥਾਨਕ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਉਪਲੱਬਧ ਝੋਨੇ ਦੀ ਤੋੜੀ ਦੁਆਰਾ ਸਬਸਿਡੀ ਦੀ ਤਿਆਰੀ; ਉਤਪਾਦਨ ਅਤੇ ਮਾਰਕੀਟਿੰਗ ਸਿਖਲਾਈ ਨੂੰ ਸਮੂਹ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਤੇ ਵੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਐੱਨ ਏ ਆਈ ਪੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਸਪੌਨ, ਫਾਰਮਲਡੀਹਾਈਡ ਅਤੇ ਕਾਰਬੋਨੈੱਡੀਜ (ਸਬਸਟਰੇਟਸ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਲਈ), ਮਾਸਟਰ ਟ੍ਰੇ, ਪਲਾਸਟਿਕ ਰੱਸੇ, ਪੋਲੀਪਰੋਪੀਲੇਨ (ਪੀ ਪੀ) ਦੀਆਂ ਬੋਤਲਾਂ (ਮਸ਼ਰੂਮ ਬੈਗ ਬਣਾਉਣ ਲਈ) ਵਰਗੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਨਿਰੰਤਰ ਸਪਲਾਈ ਦੇ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਯਤਨਾਂ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਲੋੜ ਪੈਣ ਤੇ ਕੈਲਸ਼ੀਅਮ ਕਾਰਬੋਨੇਟ ਸਪਲਾਈ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਘਰਾਂ ਅਤੇ ਚਿੱਕੜ ਦੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ, ਇਸ ਲਈ ਛੱਤ ਨੂੰ ਢੱਕਣ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੋਲੀਥੀਲੀਨ (ਪੀ.ਏ.) ਸ਼ੀਟ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਈ ਗਈ ਸੀ।

5 ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਦੀ ਔਸਤਨ ਉਤਪਾਦਨ 40 ਕਿਲੋਗ੍ਰਾਮ ਸੀਪ ਅਤੇ ਦੁੱਧ ਦਾ ਮਸ਼ਰੂਮ ਹੈ। ਹਰ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਘਰੇਲੂ ਦਾ ਉਤਪਾਦਨ 20 ਤੋਂ 25% ਤੱਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਬਾਕੀ ਦੀ ਵੇਚੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਹਰੇਕ ਮੈਂਬਰ ਦੁਆਰਾ ਘਰੇਲੂ ਖਪਤ ਦਾ ਖਾਤਾ ਇੱਕ ਨੋਟ ਬੁੱਕ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮਹੀਨਾਵਾਰ ਲਾਭਅੰਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਟੌਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਔਸਤ ਸਾਲਾਨਾ ਘਰੇਲੂ ਖਪਤ 16 ਕਿਲੋਗ੍ਰਾਮ ਤੋਂ 36 ਕਿਲੋਗ੍ਰਾਮ ਸੀ। ਪਹਿਲਾਂ, ਸਮੁਦਾਏ ਜੰਗਲਾਂ ਤੋਂ ਇਕੱਠੇ ਕਰਕੇ ਮਸ਼ਰੂਮ ਖਾਂਦੇ ਸਨ, ਜੋ ਮੌਨਸੂਨ ਸੀਜ਼ਨ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਸਨ ਪਰ ਹੁਣ, ਉਹ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ, ਕਾਸ਼ਤ ਕਿਸਮ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਇਕੱਲੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੇਚਣ ਨਾਲ, ਕਿਸਾਨ ਕੇਵਲ ਸਥਾਨਕ ਬਾਜ਼ਾਰਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦੇ ਸਨ, ਜਿੱਥੇ ਕੀਮਤਾਂ 100 ਤੋਂ 120 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਕਿਲੋ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੇਚਣ ਨਾਲ, ਕੁਝ ਖਰਚੇ ਜਿਵੇਂ ਕੰਟੇਨਰਾਂ, ਆਵਾਜਾਈ, ਪਰਿਵਾਰਕ ਮਿਹਨਤ ਦੇ ਉਚਿਤ ਮੁੱਲ ਨੂੰ ਜੋੜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਮਹਿੰਗਾ ਬਣਾਉਣਾ ਉਪਜ

ਨੂੰ ਪੂਲ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਇੱਕ ਵੱਡੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਭੇਜਣ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਅਰਥਾਤ, ਦੁਮਕਾ, ਜਿਮਟਾਰਾ, ਸਾਹਬਗੰਜ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮਾਰਕੀਟ, ਉਹ 140-160 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਕਿਲੋਗ੍ਰਾਮ ਦੀ ਚੰਗੀ ਕੀਮਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਆਵਾਜਾਈ 'ਤੇ ਲਾਗਤ 80% ਤੱਕ ਘਟ ਸਕਦੀ ਹੈ। 2010-11 ਵਿਚ, ਗਰੁੱਪਾਂ ਨੇ ਮਸ਼ਰੂਮਾਂ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਤੋਂ 1 ਲੱਖ 40 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਕਮਾਏ।

ਮਸ਼ਰੂਮਾਂ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਤੇ ਰਿਟਰਨ ਸਵੈ ਸਹਾਇਤਾ ਸਮੂਹਾਂ ਦੇ ਬੈਂਕ ਖਾਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਰਿਵਾਲਵਿੰਗ ਫੰਡ ਵਜੋਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਕੁਝ ਰਕਮ ਵੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਵਰਤਮਾਨ ਵਿੱਚ, ਸਮੂਹ ਹਰ ਮਹੀਨੇ 300 ਕੇਸ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫੀ 100 ਪੈਨਕ ਪੈਕਟ ਖਰੀਦਦਾ ਹੈ। ਮਾਰਕੀਟ ਭਾਅ ਲਗਾਤਾਰ ਵਧਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਸਮੂਹ ਚੰਗੇ ਰਿਟਰਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਔਸਤਨ, ਸਮੂਹ ਹਰ ਮਹੀਨੇ 30,000 / - ਰੁਪਏ ਦੀ ਆਮਦਨੀ ਕਮਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਇੱਕ ਸਥਾਈ ਉੱਦਮ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ

ਕਿਸੇ ਐਂਪਲਾਇਮੈਂਟ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਮਸ਼ਰੂਮ ਦੇ ਉਤਪਾਦਨ ਨੇ ਘਰੇਲੂ ਪੋਸ਼ਣ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨੂੰ ਵਧਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਆਮਦਨੀ ਦੇ ਨਾਲ ਲਾਭਦਾਇਕ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਅਤੇ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਮਾਈਗਰੇਸ਼ਨ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਮੂਹਿਕ ਉਤਪਾਦਨ ਅਤੇ ਮਾਰਕੀਟਿੰਗ ਦੇ ਨਾਲ, ਕਬਾਇਲੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲਾਭਾਂ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਹ ਸਾਰਿਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਜਿੱਤ-ਜਿੱਤ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਐਨ ਏ ਆਈ ਪੀ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਹਿਲਾ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਐਕਸਪੋਜ਼ਰ ਦੌਰੇ, ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ, ਹੱਥਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਿਖਲਾਈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਤਾਂ ਸਹਾਇਤਾ ਰਾਹੀਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ। 2011 ਵਿੱਚ ਕੌਮੀ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਇਨੋਵੇਸ਼ਨ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦੇ ਬਾਅਦ, ਸਮਰੱਥਾ ਨਿਰਮਾਣ, ਹੱਥਾਂ ਰਾਹੀਂ ਨਿਰਮਾਣ ਅਤੇ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਰੋਕਣਾ 2014-2015 ਤਕ ਜਾਰੀ ਰਿਹਾ। 2016-

2017 ਤੱਕ ਕੁਝ ਲੋੜੀਂਦੇ ਆਧਾਰਿਤ ਇੰਨਪੁੱਟ ਸਹਿਯੋਗ ਜਾਰੀ ਰਿਹਾ ਵਰਤਮਾਨ ਵਿੱਚ, ਉਤਪਾਦਨ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਤਮ ਨਿਰਭਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਚੰਗੇ ਰਿਟਰਨ ਦੀ ਕਮਾਈ ਦੇ ਨਾਲ, ਗਰੁੱਪ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੇ ਮਾਹੌਲ ਨੂੰ ਵੀ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕੀਤਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਬਸਟਰੇਟ ਪੈਕਿੰਗ ਸ਼ੇਡ ਅਤੇ ਸਟੋਰੇਜ ਦੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਨੂੰ ਮੁਰੰਮਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਚੈਂਬਰਾਂ ਵਿਚ ਬਦਲਿਆ ਗਿਆ। ਮਸ਼ਰੂਮ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਤੋਂ ਕਮਾਏ ਪੈਸਿਆਂ ਤੋਂ, ਐਸ.ਐਚ.ਜੀ.ਜੀ ਨੇ ਝੋਨੇ ਦੀ ਪਰਾਲੀ ਨੂੰ ਕੱਟਣ ਲਈ ਫਾਲਤੂ ਕਟਰ ਖਰੀਦੇ ਹਨ। ਅੱਜ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਦਸ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਦਸ ਕਟਰ ਹਨ।

ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਤੌਰ ਤੇ ਉਗਾਉਣ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਮਸ਼ਰੂਮ ਵਧਾ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਥਾਨਕ ਹੱਟ ਵਿੱਚ ਵੇਚਣ ਤੋਂ, ਇਹਨਾਂ ਸਮਾਜਾਂ ਨੇ ਰਸਮੀ ਸਵੈ ਸਹਾਇਤਾ ਸਮੂਹਾਂ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕੁੱਝ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕੰਕਰੀਟ ਦੀਆਂ ਛੱਤਾਂ ਅਤੇ ਟੈਲੀਵਿਜ਼ਨ ਦੇ ਨਾਲ ਸੋਹਣਾ ਘਰ ਬਿਹਤਰ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਹਨ।

ਪ੍ਰਿਆ ਰਾਜਨ ਕੁਮਾਰ
ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਸਾਇਟਿਸਟ
(ਪਲਾਂਟ ਬ੍ਰੀਡਿੰਗ)

ਆਈ ਸੀ ਏ ਆਰ - ਆਰ ਸੀ ਏ ਆਰ ਰਿਸਰਚ ਸੈਂਟਰ
ਪੀ ਓ: ਰਾਜੌਲਾਟੂ ਪਲੰਡੂ,
ਰਾਂਚੀ- 834010
ਝਾਰਖੰਡ

ਈ-ਮੇਲ: ourprk@gmail.com

Mushroom enterprise
*A collective effort towards
empowerment*
LEISA India, September 2018

ਨਵਿਆਉਣਯੋਗ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿਧੀ

ਬਾਂਕੇ ਬਿਹਾਰੀ, ਲਖਨ ਸਿੰਘ, ਰਾਜੇਸ਼ ਬਿਸ਼ਨੋਈ ਅਤੇ ਸੁਰੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ

ਦੇਸ਼ ਦੇ ਦੂਰ-ਦੁਰਾਡੇ ਪਹਾੜੀ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ, ਛੋਟੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਮਾਲਕ ਅਜੇ ਵੀ ਬਾਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਮਾੜੀ ਪਹੁੰਚ ਦੇ ਕਾਰਨ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਤੋਂ ਲਾਭਦਾਇਕ ਜੀਵਨ ਗੁਜ਼ਾਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਉਤਰਾਖੰਡ ਦੇ ਦੇਹਰਾਦੂਨ ਜ਼ਿਲੇ ਦੇ ਚੱਕਰਤਾ ਖੇਤਰ ਦੇ ਦੂਰ-ਦੁਰਾਡੇ ਪਹਾੜੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਇਕ ਵਿਲੱਖਣ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸਥਾਨਕ ਮਾਰਕੀਟਿੰਗ ਵਿਧੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਜੋ ਸਫਲ ਅਤੇ ਟਿਕਾਊ ਵੀ ਹੈ।

ਉਤਰਾਖੰਡ ਪਹਾੜੀਆਂ ਵਿਚ 80% ਤੋਂ ਵੱਧ ਕਿਸਾਨ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿਚ ਸੀਮਿਤ ਅਤੇ ਛੋਟੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਮਾਲਕੀ ਹੈ। ਕੁੱਲ ਭੂਗੋਲਿਕ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚੋਂ ਸਿਰਫ 12% ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅੱਧੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜ਼ਮੀਨ ਬਰਸਾਤੀ ਹਾਲਤਾਂ ਅਧੀਨ ਹੈ। ਬੇਮੌਸਮੀ ਬਾਰਸ਼ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਅਮਲੀ ਵਿਤਰਨ ਪਹਾੜੀ ਖੇਤੀ ਲਈ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਖ਼ਤਰਾ ਹੈ। ਸਰਦੀ ਅਤੇ ਗਰਮੀ ਦੇ ਮੌਸਮ ਵਿਚ ਹਾਲਾਤ ਹੋਰ ਗੰਭੀਰ ਹੋਣ ਨਾਲ ਜਿੱਥੇ ਪਾਣੀ ਸਿਰਫ ਛੋਟੇ ਝਰਨੇ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਉਪਲੱਬਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਦੀ ਨਿਕਾਸੀ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਛੋਟੇ ਸਰੋਤਾਂ ਰਾਹੀਂ ਉਪਲੱਬਧ ਪਾਣੀ ਘਰੇਲੂ ਮੰਤਵ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਖੇਤਰ ਦੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਦੀ ਸਿੰਚਾਈ ਲਈ ਹੀ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਾਲ ਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਵਾਤਾਵਰਨ ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਅਨੁਕੂਲ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਕਿਸਾਨ ਆਪਣੇ ਸੀਮਤ ਸਾਧਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਬੇ-ਮੌਸਮੀ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਵੀ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਰੀਆਂ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਜਿਵੇਂ ਟਮਾਟਰ, ਸ਼ਿਮਲਾ ਮਿਰਚ, ਹਰੀ ਮਿਰਚ, ਭਿੰਡੀਆਂ ਅਤੇ ਪੱਤਿਆਂ ਵਾਲੀ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਅਤੇ ਆਲੂ, ਅਦਰਕ, ਕੋਲਕਾਸੀਆ, ਹਰੇ ਮਟਰ, ਕੱਦੂ, ਪੇਠੇ, ਮੂਲੀ ਅਤੇ ਗਾਜਰ ਆਦਿ ਛੋਟੀਆਂ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਨੂੰ 5-20 ਕਿਲੋਗ੍ਰਾਮ ਤੋਂ ਘੱਟ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਾੜੀ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਨੇੜੇ ਦੀ ਮੰਡੀ ਤੱਕ ਢੋਆ-ਢੁਆਈ ਕਰਨਾ ਵੀ ਮਹਿੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਕਿਸਾਨ ਛੋਟੇ ਉਤਪਾਦਾਂ ਨੂੰ ਵੇਚਦੇ ਹਨ ਅਤੇ

ਘੱਟ ਭਾਅ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਵਾਰੀ, ਦੂਰ-ਦੁਰਾਡੇ ਪਹਾੜੀ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ, ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਉੱਥੇ ਸਥਾਨਕ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵੀ ਉਪਲਬਧ ਨਹੀਂ ਹਨ ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤ ਵਿੱਚ, ਕਿਸਾਨ ਵਪਾਰਿਕ ਖੇਤੀ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਸੋਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ।

ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਦੇਹਰਾਦੂਨ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਜੋਨਸਰ ਖੇਤਰ, ਉਤਰਾਖੰਡ ਅਤੇ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਿਰਮੌਰ ਦੇ ਨਾਲ ਲਗਦੇ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਅਮੀਰ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਮੈਂਬਰਾਂ ਜਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਨੂੰ ਨੇੜੇ ਦੀ ਮੰਡੀ ਵਿਚ ਪੂਰੇ ਵਿਕਰੀ ਏਜੰਟਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦੇ ਸਨ ਕਿ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਖੇਤੀ ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੀ ਵਿਕਰੀ, ਇਨਪੁਟ ਦੀ ਖਰੀਦ, ਅਤੇ ਜੇ ਲੋੜ ਪਈ ਤਾਂ ਸ਼ੈਕਟ ਦੇ ਸਮੇਂ ਪੈਸਾ ਉਧਾਰ ਦੇਣ ਲਈ ਸਾਰੇ ਇਹਨਾਂ ਏਜੰਟਾਂ 'ਤੇ ਹੀ ਨਿਰਭਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ, ਕਿਸਾਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਗਧਿਆਂ ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਮੰਡੀ ਤੱਕ ਫਸਲਾਂ ਦੀ ਢੋਆ-ਢੁਆਈ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀਆਂ ਸੜਕਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬੜੀ ਮਾੜੀ ਸੀ। ਪਿੰਡਾਂ ਦੀਆਂ ਸਮੂਹਿਕ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ, ਪਿੰਡਾਂ ਦੀਆਂ ਮੰਡੀਆਂ ਤਕ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਲੰਮੀ ਦੂਰੀ ਤੋਂ ਲੰਘਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਛੋਟੇ ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਕਰਨਾ ਛੋਟੇ ਅਤੇ ਸੀਮਾਤ ਕਿਸਾਨਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਦੂਰ ਦਾ ਸੁਫਨਾ ਸੀ।

ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਦੀ ਮਾਰਕੀਟਿੰਗ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਉਪਯੋਗੀ ਵਾਹਨ

ਉਪਯੋਗੀ ਵਾਹਨ ਡਾਈਵਰ ਨੂੰ ਨਵੀਨਤਾਕਾਰੀ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿਧੀ ਲਈ ਉਤਪੰਨਕ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ

ਨਵੀਨਤਾਕਾਰੀ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿਧੀ

ਬਿਹਤਰ ਸੰਪਰਕ ਦੇ ਨਾਲ, ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਮੰਡੀ ਵਿਚ ਆਪਣੀਆਂ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਦਾ ਮੰਡੀਕਰਨ ਲਈ ਉਪਯੋਗੀ ਵਾਹਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਖੋਜ ਕੀਤੀ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ: ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਫੋਨ ਉੱਤੇ ਬੈਚ ਏਜੰਟ ਨੂੰ ਫੋਨ ਕਰਕੇ, ਮੰਡੀ ਵਿਚ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਾ ਕੀਮਤ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਮਾਰਕੀਟ ਕੀਮਤ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਉਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਸ ਸਬਜ਼ੀ ਨੂੰ ਵੇਚਣਾ ਅਤੇ ਵਾਢੀ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਵਾਢੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਵੱਖ ਵੱਖ ਅਕਾਰ ਦੀਆਂ ਬੈਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਪੈਕ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਇਕ ਕੁਇੰਟਲ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਾ ਹੋਣ। ਹਰ ਇੱਕ ਬੈਗ ਨੂੰ ਕਿਸਾਨ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਲੇਬਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਵਿਕਰੀ ਏਜੰਟ ਦਾ ਨਾਮ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਹ ਬੈਲੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣੇ ਹਨ ਕਿਸਾਨ ਆਪਣੇ ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮੰਡੀ ਜਾਣ ਲਈ ਉਪਯੋਗੀ ਵਾਹਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਘੱਟ ਬੈਲੇ ਹਨ, ਬੈਗ ਨੂੰ ਉਪਯੋਗੀ ਵਾਹਨ ਦੇ ਡਾਈਵਰ ਕੋਲ ਭੇਜ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਮੰਡੀ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਡਾਈਵਰ ਬੈਲੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਕਰੀ ਏਜੰਟ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦੇਵੇਗਾ। ਸਾਰੇ ਬੈਗ / ਪੈਕਟ ਤੋਲਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਵਿਕਰੀ ਏਜੰਟ ਇੱਕ ਰਸੀਦ ਡਰਾਈਵਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਪਯੁਕਤ ਡਰਾਈਵਰ ਲਈ ਬੈਲੀਆਂ ਦਾ ਭਾਰ ਅਤੇ ਰਕਮ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਰਸੀਦ ਡਰਾਈਵਰ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਦੇ ਪਿਛੇ ਦੇ ਸਬੰਧਤ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਬੈਲੀਆਂ ਦੀ ਢੋਆ-ਢੁਆਈ ਕਰਨ ਲਈ ਉਹ ਕਿਸਾਨ ਤੋਂ ਕੁਝ ਰਕਮ ਵੀ ਇਕੱਤਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਘੱਟ ਉਤਪਾਦ (20 ਕਿਲੋਗ੍ਰਾਮ ਤੋਂ ਘੱਟ) ਲਈ, ਡਰਾਈਵਰ ਦੁਆਰਾ ਕੋਈ ਵੀ ਚਾਰਜ ਨਹੀਂ ਲਏ ਜਾਂਦੇ।

ਮਾਰਕੀਟ ਪ੍ਰਬੰਧ

ਫੋਨ 'ਤੇ ਵਿਕਰੀ ਏਜੰਟ ਤੋਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਮਤ ਦੀ ਪੂਰੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਬਾਜ਼ਾਰ ਦੀ ਕੀਮਤ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਦੀ ਕਟਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਟ੍ਰਾਂਸਪੋਰਟ ਕਰਨ ਲਈ ਬੈਲੀਆਂ ਨੂੰ ਪੈਕ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਉਪਯੋਗੀ ਵਾਹਨ ਡਾਈਵਰ ਨੂੰ ਬੈਗਾਂ ਨੂੰ ਸੌਂਪਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਮੰਡੀ ਵਿਚ ਵਾਹਨ ਡਰਾਈਵਰ ਬੈਲੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਕਰੀ ਏਜੰਟ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਬੈਗ ਦਾ ਭਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਵਿਕਰੀ ਏਜੰਟ ਉਪਯੋਗਤਾ ਵਾਹਨ ਚਾਲਕ ਨੂੰ ਭਾਰ ਅਤੇ ਰਕਮ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਰਸੀਦ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਪਿਛੇ ਆਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਾਹਨ ਚਾਲਕ ਸਬੰਧਤ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਰਸੀਦ ਸੌਂਪ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਇੱਕ ਹਫ਼ਤੇ / ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਕਿਸਾਨ ਮੰਡੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਪੈਸਾ ਏਜੰਟ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਬੈਚ ਏਜੰਟ ਉਤਪਾਦਾਂ ਨੂੰ ਤੋਲਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਰਸੀਦਾਂ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਉਪਯੋਗੀ ਵਾਹਨਾਂ ਨੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਗਤੀਸ਼ੀਲਤਾ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਜ਼ਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਪਰਕ ਨੂੰ ਵਧਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ

ਜੇ ਲੋੜ ਪਵੇ, ਉਪਯੋਗੀ ਵਾਹਨ ਡਾਈਵਰ ਵੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਲਈ ਬਾਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਹੋਰ ਘਰੇਲੂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਖਰੀਦ ਕੇ ਲਿਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਛੋਟੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਲਈ, ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਪੈਂਦਾ ਬਲਕਿ ਵੱਡੇ / ਭਾਰੀ ਵਸਤੂਆਂ ਲਈ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਆਉਣ-ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਖਰਚੇ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਨਵੀਨਤਾ ਪਹਾੜੀ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸਾਨਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਵਰਦਾਨ ਹੈ ਉਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਮੰਡੀ / ਮਾਰਕੀਟ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਖਰਚਿਆਂ ਦੀ ਬੱਚਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਸਿੱਟਾ

ਪਹਾੜੀ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸਾਨਾਂ ਲਈ ਨਵੀਨਤਾਕਾਰੀ ਬਜ਼ਾਰ ਤੰਤਰ ਇੱਕ ਵਰਦਾਨ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਇਹ ਵਿਧੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਅਕਸਰ ਮੰਡੀਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲਣ ਕਰਕੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਯਾਤਰਾ ਦੀਆਂ ਲਾਗਤਾਂ ਤੇ ਵੀ ਬਹੁਤ ਬੱਚਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਇਸ ਵਿਧੀ ਦੀ ਵਿਲੱਖਣਤਾ ਇਸ ਤੱਥ ਵਿੱਚ ਹੈ ਕਿ ਵੱਡੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਇਹ ਛੋਟੇ ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਛੋਟੇ ਅਤੇ ਸੀਮਾਂਤ ਸਰੋਤ ਵਾਲੇ ਗਰੀਬ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦਾ ਵੀ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕੋਈ ਵੀ ਮਹਾਨ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਦੇ ਨਾਲ, ਵਿਧੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿੱਧ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸਾਨਾਂ, ਡਾਈਵਰ ਅਤੇ ਬੈਂਕ ਏਜੰਟ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਉੱਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ

ਸਾਧਾਰਣ ਅਭਿਆਸਵਾਦੀ ਅਭਿਆਸਾਂ ਦੀ ਭਾਲ ਕਰਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਆਸਾਨ ਅਤੇ ਲਾਭਕਾਰੀ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਬਾਂਕੇ ਬਿਹਾਰੀ

ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਸਾਇਟਿਸਟ (ਐਗਰੀਲ ਐਕਸਟੈਂਸ਼ਨ) ਅਤੇ ਆਈ/ਸੀ
ਹੈੱਡ (ਐਚ ਆਰ ਡੀ ਅਤੇ ਐਸ ਐਸ)

ਈ-ਮੇਲ: biharibankey_bankey@yahoo.co.in,

ਰਾਜੇਸ਼ ਬਿਸ਼ਨੋਈ

ਵਿਗਿਆਨੀ (ਐਗਰੀਲ ਐਕਸਟੈਂਸ਼ਨ)

ਈ-ਮੇਲ: rajesh3017@gmail.com

ਸੁਰੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ

ਐਕਟੀਵ (ਐਗਰੀਲ ਐਕਸਟੈਂਸ਼ਨ)

ਈ ਮੇਲ: sureshiiswc@gmail.com ਆਈ ਸੀ ਏ ਆਰ-
ਇੰਡੀਅਨ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ ਆਫ ਸੋਇਲ ਐਂਡ ਵਾਟਰ
ਕੰਜਰਵੇਸ਼ਨ, 218 - ਕੋਲਾਂਗਰ ਰੋਡ, ਦੇਹਰਾਦੂਨ (ਉਤਰਾਖੰਡ)

ਲਖਨ ਸਿੰਘ

ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਆਈ ਸੀ ਏ ਆਰ-ਅਟਾਰੀ, ਪੁਣੇ

ਈ ਮੇਲ: lakhanextn@gmail.com

Innovative market mechanism

LEISA India, December 2018